

ТЕТЯНА МАРЕНА,

*кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи
Маріупольського державного університету*

TETYANA MARENA,

*Ph.D., Associate Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Affairs of Mariupol State
University*

<https://orcid.org/0000-0002-7970-4005>

АСИМЕТРІЇ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ З ПОЗИЦІЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

ASYMMETRIES OF REGULATION OF INNOVATION PROCESSES FROM THE STANDPOINT OF ECONOMIC SECURITY

Since innovative development is innovation that requires significant labor and financial costs, for which individual enterprises are not always ready, it is likely that without supporting initiatives, subsequent development will not have practical results. Therefore, the need to intervene in innovation policy at all levels authorities, starting with local governments, is obvious. Innovative activity should not be an end in itself, but rather a means to improve the existing economic model in the country as a whole and in the enterprise in particular. Legal support of innovation activity can give impetus to the stable growth of the economy of enterprises and attract investment, including foreign ones. The process of regulation of innovations that stimulate the development of the green segment of the economy involves the creation of conditions for: the development of new business models; developing more environmentally sustainable processes, products or services; developing completely new products or services; development of new types of customer service.

Keywords: regulatory policy, stimulating innovation, environmental regulation.

Регулювання природних монополій перебувало в числі найактуальніших і контроверсійних проблем протягом останніх десятиліть, що опосередковано сприяло лібералізації та приватизації ряду секторів, що спочатку знаходились здебільшого під державним контролем. Відповідно до змін, внесених до нормативно-правової бази у 1960-70-ті роки в США, монополії та комунальні підприємства не мали ринкових стимулів до інновацій. Зміни, запроваджені в нормативну базу в 1980-х роках, передбачали включення правил і норм, що мотивували зазначені типи американських компаній до підвищення їхньої продуктивності. Однак ці принципи регулювання очікувано зменшили ренту відповідних фірм, яка, серед іншого, могла бути використана для розвитку науково-дослідних проєктів та іншої інноваційної діяльності, що, по суті, для деяких комунальних підприємств стало своєрідним стимулом для пришвидшеної і навіть примусової інноватизації їхньої діяльності, аби утриматись на ринку попри їхній статус. Зокрема, мережеві послуги, такі як телекомунікації, водопостачання та енергопостачання, регулювалися за старими принципами регулювання норми прибутку або ціни за граничними витратами. Регулювання норми прибутку визначає, що монополія не повинна досягти прибутку, вищого, ніж його отримує середньостатистична фірма по галузі. Це призводило до того, що монополіст фактично був змушений оцінювати свою продукцію за двома тарифами (так зване рамсі-ціноутворення), і саме такі регуляторні схеми стали причиною низького або упередженого технічного прогресу та виправдання капіталомісткого виробництва і, по суті, призвели до незначних інновацій у деяких регульованих галузях, таких як телекомунікації та енергетика. З часом, по мірі утвердження інформаційної революції, було розроблено відповідні схеми стимулювання для подолання інформаційних асиметрій між регулюючими органами, що фінансувалось у впровадженні нових регуляторних заходів, заснованих на ідеї, що існує дилема «стимулів для створення», яку можна вирішити шляхом правильного налаштування регулювання «обмеження ціни» [1]. Положення про обмеження цін базуються на договорах між регулятором та регульованою фірмою, які вимагають мінімальної якості та фіксованих максимальних цін. Якщо регульована фірма може реалізувати деякий додатковий прибуток

за рахунок підвищення продуктивності праці, створюються стимули до інновацій, тоді як якщо регулюючий орган хоче отримати всі доходи від підвищення продуктивності праці, регульовані фірми не мають стимулу до інновацій. Те ж саме відбувається і в разі, якщо нормативна база умоливлює конкуренцію, що дозволяє існувати безлічі постачальників з неефективною структурою витрат. В такому разі вони намагаються збільшити свою частку ринку за рахунок цінової конкуренції, що зменшує їх прибуток і заважає інвестувати в НДДКР, інновації та патентний захист [2-5].

Існує мало емпіричних досліджень впливу регулювання на інновації в охороні здоров'я, хоча це питання набуло першочергової актуальності в умовах пандемії. Однак багато інноваційних продуктів, що використовуються в такій сфері послуг, як охорона здоров'я, виробляються іншими галузями, такими як фармацевтичне виробництво чи виробництво біотехнологій. Емпіричний досвід свідчить, що регулювання медичних організацій загалом позитивно впливає на постійно вдосконалювані процеси, але, як правило, негативно впливає на інновації в продуктах чи послугах. Зрештою, огляд досліджень, що аналізують вплив галузевих норм, підтверджує очікувану неоднорідну картину, і все-таки можна зробити деякі узагальнення. Невизначеність та затримки, пов'язані з розробкою та впровадженням нормативно-правових актів, є перешкодами для інвестицій в інновації, тоді як компанії є більш інноваційними в умовах переважаючих гнучких та стимулюючих норм. Жорсткість правил неоднозначно впливає на темпи інноваційного розвитку, адже, з одного боку, чим жорсткішими є правила, тим більше шансів отримати проривні нововведення, тоді як чим менш жорсткі вимоги, тим більша свобода у творчих пошуках може збільшувати терміни реалізації інноваційних проєктів і не сприяти перемозі в технологічному суперництві [2]. Загалом, для більшості секторів докази впливу нормативно-правових актів на інновації є досить обмеженими і не дозволяють зробити однакові висновки. Вплив соціального регулювання на інновації зосереджений на аналізі впливу екологічного регулювання, спричиненого все більшим значенням екологічних питань в сучасному порядку денному. Екологічні норми спричинили появу нових галузей промисловості, таких як «екологічна промисловість», та нових продуктів з меншим або майже нейтральним впливом на навколишнє середовище. Отже, природоохоронне регулювання чітко спрямовує галузь до розробки та впровадження інноваційних технологій, які захищають довкілля або створюють принаймні меншу шкоду для навколишнього середовища, стимулюючи розвиток зеленого сегменту економіки [6]. З цих позицій, регулювання виступає своєрідним модератором технологічних змін, тобто регулювання може змінити напрямок технологічних змін на інновації з менш негативним впливом на навколишнє середовище. І якщо амбітні екологічні норми можуть бути складними для національної промисловості на самому початку запровадження, з часом вони здатні сприяти підвищенню міжнародної конкурентоспроможності та збільшенню експорту екологічних технологій.

Контргіпотеза передбачає, що екологічні норми обмежують фірми в їх інноваційній діяльності та спричиняють додаткові витрати, принаймні в короткостроковій перспективі, які негативно впливають на їхню конкурентоспроможність, а отже, і на їхню здатність до інновацій. Існує думка, що регулювання технологій має негативні наслідки, тоді як регулювання захисту навколишнього середовища може бути неоднозначним для інновацій. З одного боку, правила безпеки можуть забороняти нововведення, якщо органи державної влади забороняють потенційно ризиковану продукцію, а отже, ймовірно, радикальні нововведення, що загострює потенційне вирішення ряду глобальних проблем [7]. З іншого боку, ці норми підвищують сприйняття нових товарів та послуг серед споживачів, оскільки вони можуть покладатися на деяку мінімальну безпеку продукції. Однак у секторі охорони здоров'я фактор безпеки виступає найважливішим. Процес регулювання інновацій, які стимулюють розвиток зеленого сегмента економіки, передбачає створення умов для: розробки нових моделей ведення бізнесу; розробки більш екологічно стійких процесів,

продуктів чи послуг; розробки абсолютно нових продуктів чи послуг; розробка нових видів сервісного обслуговування клієнтів. Проведений аналіз свідчить про необґрунтованість уніфікованого підходу до регулювання інноваційних процесів та контроверсійний вплив нормативних обмежень та інших регуляторів на розвиток інновацій.

Список використаних джерел

1. Булатова О. В. Розвиток європейської інтеграційної моделі в контексті формування інноваційної конкурентоспроможності країн. *Економічний простір*. 2014. № 84. С. 5-14.
2. Panchenko V., Reznikova N., Bulatova O. Regulatory Competition in the Digital Economy: New Forms of Protectionism. *International Economic Policy*. 2020. № 1-2 (32-33). P. 49-79.
3. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Розвиток industry 4.0 й цифрової економіки у фокусі глобального технологічного та інноваційного суперництва КНР і США. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 4–10. 7.
4. Резнікова Н.В., Рубцова М.Ю., Рилач Н.М. Інституційні важелі міжнародної конкурентоспроможності національної інноваційної системи: проблема вибору інструментів стимулювання інноваційних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/16.pdf
5. Рубцова М.Ю., Резнікова Н.В., Рилач Н.М. Роль патентів у глобальних ланцюгах створення вартості: проєкції конкурентоспроможності в міжнародному бізнесі крізь призму інновацій. *Ефективна економіка*. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6635>.
6. Melnyk T., Reznikova N., Ivashchenko O. Problems of statistical study of «green economics» and green growth potentials in the sustainable development context. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6 (3). P. 87–98.
7. Reznikova N., Ivashchenko O., Rubtsova M. Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 24-31.